

דוח פעילות שנתי – יולי 2007-יולי 2008

לחברי/ות האגודה שלום רב,

הדוח שלפניכם סוקר נקודות מרכזיות בפעילות האגודה לזכויות האזרח בשנה החולפת, מחודש יולי 2007 על חודש יולי 2008.

בשנים האחרונות, צעדים כלכליים ומדיניות של הפרטת השירותים החברתיים הביאו לפגיעה הולכת וגוברת ב**זכויות החברתיות בישראל**. לצד פעילותם של ארגונים הפועלים לקידום זכויות חברתיות ספציפיות (בריאות, חינוך, דיור, עבודה ועוד), לאגודה משקל מיוחד ותרומה ייחודית **במיצובן של זכויות אלה כזכויות אדם**. לאחר שבשנים 2005 ו-2006 עסקנו בעיקר בקידום זכויות עובדים, הורחבה הפעילות בשנת 2007 לתחום הזכות לבריאות, ובשנת 2008 – לקידום הזכות לקורת גג. אתגר חדש נוסף שהציבה האגודה לעצמה בשנה האחרונה, לצד הפעילות השוטפת המתמשכת, הוא **הרחבה והעמקה של ההבנה והידע בציבור לגבי זכויות אדם, של הרלבנטיות שלהן לכל אחד ואחת מאתנו ושל חיוניותן לקיום הדמוקרטיה**.

השנה נפרדנו ממנכ"לית האגודה, **עו"ד רחל בנזימן**, שסיימה את תפקידה לאחר חמש שנים עמוסות ופוריות. החל מחודש יולי 2008 ממלא את תפקיד המנכ"ל **חגי אלעד**, שהיה מנכ"לו הראשון של הבית הפתוח בירושלים לגאווה ולסובלנות. נפרדנו גם ממנהלת מחלקת החינוך, **דובית אטר**, לאחר אחת עשרה שנות עבודה באגודה. כמחליפה בתפקיד נבחר **שרף חסאן**, שהיה רכז תחום החינוך הערבי במחלקת החינוך באגודה. אנו מאחלים לכל אחת ואחד מהם הצלחה רבה בדרכה/ו החדשה.

תוכן העניינים

3.....	הזכות לבריאות.....
3.....	הזכות לקורת גג.....
5.....	זכויות עובדים.....
6.....	הזכות לקיום בכבוד.....
6.....	זכויות אדם בתהליכי הפרטה.....
7.....	הזכות לשוויון.....
7.....	כללי.....
7.....	אזרחי ישראל הערבים.....
8.....	נשים ערביות.....
8.....	הערבים-הבדואים תושבי הכפרים הבלתי-מוכרים.....
10.....	אזרחות, תושבות וזכויות מהגרים ופליטים.....
10.....	פליטים ומבקשי מקלט.....
10.....	מהגרי עבודה.....
10.....	מעמד אזרחי.....
11.....	חופש הביטוי.....
12.....	חופש המידע.....
12.....	הזכות לפרטיות.....
13.....	זכויות בהליך הפלילי.....
14.....	זכויות תושבי ירושלים המזרחית.....
16.....	זכויות האדם בשטחים הכבושים.....
16.....	חופש התנועה.....
17.....	חברון – החרבת מרקם החיים הפלסטיני במרכז העיר.....
17.....	תכנון ובניה.....
18.....	הזכות לחיים ולביטחון – הגנה מפני פגיעות על-ידי כוחות הביטחון.....
18.....	המשפט ההומניטרי הבין-לאומי: זכויות האדם בעת סכסוך מזוין.....
19.....	הרחבה והעמקה של ההבנה והידע בציבור לגבי זכויות אדם.....
19.....	אגודת הידידים.....
19.....	הקו החם לפניות הציבור.....
20.....	תקשורת בעברית.....
20.....	תקשורת זרה.....
20.....	פעילות בקרב האוכלוסייה הערבית.....
20.....	פעילות בקרב האוכלוסייה הרוסית.....
21.....	שבוע זכויות האדם.....
21.....	קמפיין תמיכה.....
22.....	חינוך לזכויות האדם במערכת החינוך העברי.....
22.....	חינוך לזכויות האדם במערכת החינוך הערבי.....
23.....	חינוך לזכויות האדם בכוחות הביטחון.....
23.....	חינוך לזכויות האדם בתחום הקהילה.....
25.....	צוות, הנהלה ומתנדבים.....

הזכות לבריאות

האגודה פיתחה פרויקט שמטרתו **לקדם את השוויון בנגישות לשירותי בריאות בישראל**. בחודש אוקטובר 2007, עם פרסום הצעת חוק ההסדרים לשנת 2008, פרסמו האגודה, מרכז אדוה ורופאים לזכויות אדם את [הערותיהם והמלצותיהם](#) לפרק הבריאות בחוק, והתריעו על המשך המגמות של תת-מימון מערכת הבריאות הציבורית, ועידוד קופות החולים ובתי החולים הציבוריים להתנהג כמוסדות למטרות רווח. התגברות אי-

השוויון בנגישות לבריאות תפסה מקום מרכזי בסקירה השנתית של האגודה על זכויות האדם בישראל, **"תמונת מצב 2007"**, שפורסמה בחודש דצמבר. הזכות לבריאות, ובפרט הזכות לשוויון בנגישות לשירותי בריאות, הייתה גם נושא [הכרזה השנתית](#) שמפיקה מחלקת החינוך לציון יום זכויות האדם הבין-לאומי. הכרזה הופצה בבתי הספר ונשלחה גם לחברי הכנסת. במקביל פתחו האגודה, רופאים לזכויות אדם ומרכז אדוה בקמפיין משותף בקרב חברי הכנסת, כדי [להבטיח את העברת הסעיף בחוק ההסדרים שאסר להכליל תרופות מצילות חיים בביטוחים המשלימים](#), צעד שהיה מגביר את אי השוויון ומפחית את נגישותן של תרופות אלה עבור השכבות מעוטות האמצעים. הסעיף עבר, ובזכות הלחץ של ארגוני חברה אזרחית וביניהם האגודה, הוגדל התקציב שיועד להכליל תרופות חדשות בתוך הסל הציבורי, המיועד לכל באופן שוויוני. קמפיין נוסף של האגודה יחד עם עשרות ארגוני חולים, רופאים וארגוני זכויות, קורא לחברי הכנסת [לתמוך בהצעת חוק לעדכון קבוע של סל הבריאות ב-2% מדי שנה](#). הצעת החוק עברה בקריאה ראשונה בתמיכת 56 ח"כים ובניגוד לעמדת הממשלה. בימים אלה מתארגנת הפעילות לקראת ההצבעות בקריאה שנייה ושלישית.

האגודה מעורבת במספר פרויקטים לשינוי מדיניות שתכליתם לצמצם פערי בריאות בין מרכז לפריפריה ובין עניים לעשירים. בין השאר, הקמנו קבוצות של פעילים קהילתיים בשלושה ישובים בדרום הארץ – רהט, נתיבות וערד. הפעילים עוברים בימים אלה הכשרה בנושא הזכות לבריאות והם יפעלו, בכל אחד מהישובים ובמשותף, במאבק לקידום הזכות לבריאות באזור הדרום ולצמצום פערים בין המרכז לפריפריה. הגשנו [עתירה לבג"ץ](#) יחד עם רופאים לזכויות אדם ובאמצעות התוכנית לזכויות אדם בפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל-אביב, בדרישה לספק את שירותי בריאות השן לתלמידים בכל רחבי הארץ באופן שוויוני; הגשנו הצעה לשינוי הנוסחה להקצאת תקציב לקופות החולים, כך שיופנו יותר משאבים לפריפריה; ופנינו למגן דוד אדום בבקשה לתקן את המצב המפלה, שעל פיו לא מתקבלות תרומות דם מאנשים השייכים לקבוצות מסוימות (למשל אתיופים והומואים) ועל כן הם אינם זכאים לביטוח דם.

הזכות לקורת גג

פעילות האגודה לקידום הזכות לקורת גג נעשתה בשנה החולפת בעיקר בשני מישורים: חקיקה ופעילות ציבורית. נציג האגודה השתתף בדיונים ופעילויות של [פורום הארגונים למדיניות הדיור](#).

בתחום החקיקה, האגודה גיבשה [הצעת חוק מקיפה להסדרת שוק השכירות](#) ופעלה מול משרד השיכון ומשרד המשפטים לקידום רפורמה שתהפוך את שוק השכירות לאלטרנטיבה מכובדת

למגורים למי שידם אינה משגת לרכוש דירה. כן גיבשה האגודה חוות דעת לגבי רפורמה כוללת בסיוע לאוכלוסיות מעוטות אמצעים, לרבות הצעת חוק לעיגון הזכות לקצבאות השתתפות בשכר דירה, ורפורמה בתנאי הזכאות. הצעת הרפורמה הוגשה למשרד השיכון בחודש מאי 2008, והיא נבחנת על ידי הגורמים המקצועיים במשרד.

בנושא המשכנתאות, פעלנו לשימורה של הגנת הדיור החלופי, הקבועה בחוק, שעל-פיה אין לפנות לווה שאינו עומד בתשלומי המשכנתא מביתו, אם אין לו ולבני משפחתו דיור חלופי. [הגשנו לוועדת חוקה, חוק ומשפט חוות דעת](#) ונציג האגודה השתתף בישיבות הוועדה. הוועדה קיבלה את עמדת האגודה ועמדתם של ארגונים עמיתים, והחליטה לאשר הצעה לשינוי החוק, כך שאי אפשר יהיה לדרוש מלווה לוותר על הגנה זו.

בחודש יולי 2008 פרסמה האגודה את הדוח "[הנדל"ניסטית – הפרת הזכות לדיור על-ידי מדינת ישראל](#)". בדוח, הראשון מסוגו, בוחנת האגודה את מדיניות הממשלה בתחום הדיור לאור אחריותה של המדינה לממש את הזכות לקורת גג של אזרחיה ושל תושביה. בדוח עמדנו של המגמה ההולכת וגוברת של התנערות המדינה מאחריות על הזכות לקורת גג של תושביה, המקבלת את עיקר ביטוייה בהפרטת האחריות, בקיצוץ משמעותי בתקציבי הסיוע ובהיעדר הגנות לדיירים וללווים, והצבענו על ההשלכות הקשות של התנערות המדינה מאחריות והעברת מרכז הכובד לשוק הפרטי על מימוש הזכות לדיור. ועדת הכלכלה של הכנסת קיימה דיון מיוחד בדוח, ונציגי האגודה הוזמנו להציג את ממצאיו בפני ההנהלה הבכירה של משרד השיכון.

במקביל לפרסום הדוח הפיקה האגודה [סרטון אנימציה](#), שיצר האנימטור יוני גודמן, וממחיש את הפגיעה בזכות לדיור. הסרטון פורסם באתר ynet והופץ באמצעות המייל, בידעון האגודה ובפורומים רלבנטיים באינטרנט.

בימי החורף עסקנו בבעיית היעדרם של מקלטים לחסרי בית, בעקבות מספר מקרים של אנשים חסרי בית שקפאו למוות ברחוב. הפעילות כללה ראיונות בתקשורת והשתתפות בישיבה בוועדה לביקורת המדינה בכנסת. בחודש מאי 2008 הגישה האגודה [עתירה לבית המשפט לעניינים מינהליים בירושלים](#) בשם אסיר חסר בית שעמד להשתחרר מהכלא, בדרישה לסייע לו למצות את ההליכים מול משרד השיכון מבעוד מועד, בטרם ישוחרר לרחוב. בעקבות העתירה הודיעה המדינה כי העותר יהיה זכאי לסיוע. העניין העקרוני עדיין תלוי ועומד בפני בית המשפט.

הזכות לדיור בתמונות: לצפייה לחצו [כאן](#)

צילום: אקטיביסטיס

זכויות עובדים

פעילות האגודה להגנה על זכויות עובדים ולקידומן התמקדה בשלושה תחומים עיקריים:

1. קידום זכויותיהם של עובדים המועסקים בהעסקה עקיפה:

- הצטרפנו (יחד עם ארגונים עמיתים) למספר הליכים משפטיים כ"ידיד בית המשפט", כדי לתקוף את תופעת מכרזי ההפסד: מכרזים המבוססים על אומדן גרעוני של עלות העסקת העובדים, או שמתקבלת בהם ההצעה הזולה ביותר לאספקת שירותים, שעל פניה אינה מאפשרת לקבלן לכבד את זכויות המינימום של העובדים. בפסק דין בעתירה בעניין מכרז לאספקת שירותי ניקיון בעיר בת-ים, שאליה [הצטרפו האגודה וקו לעובד כ"ידיד בית המשפט](#), קבע בית המשפט לעניינים מינהליים בתל אביב בפסק דין תקדימי כי על עיריית בת-ים לבטל את המכרז, ולבטל את הסכם ההתקשרות עם החברה הזוכה, שהציעה הצעה שלא מאפשרת לשלם לעובדי הניקיון שכר המינימום כחוק. עיריית בת ים ערערה לבית המשפט העליון על פסק הדין.

- האגודה [הצטרפה כ"ידיד בית המשפט](#) לדיון נוסף בבית המשפט העליון בעניינו של מאבטח, שהועסק במשרד הפנים באמצעות חברה קבלנית, והורשע בעברת שוחד, שהיא עברה המיוחדת [לעובדי ציבור](#). האגודה ביקשה להציג בפני בית המשפט את הרקע לסוגיה שעומדת במוקד הדיון – מעמדם הבעייתי של עובדים המועסקים ברשויות הציבוריות באמצעות חברות קבלן.

- במסגרת הפורום לאכיפת זכויות עובדים, יזמנו וקידמנו בשנים האחרונות את הצעת חוק אחריות המשתמש בפועל, שנועדה להטיל את האחריות לזכויותיהם של עובדים המועסקים

באמצעות קבלן גם על הגוף המשתמש בפועל בעבודתם. השנה עברה ההצעה בקריאה ראשונה. במקביל, כתוצאה ישירה של הצעת חוק זו ושל הלחץ שהפעיל הפורום בנושא, הכינה הממשלה הצעת חוק ממשלתית, שבין השאר מעגנת בחוק את נושא אחריות המשתמש בפועל לזכויות העובדים המועסקים אצלו באמצעות קבלן. ארגוני הפורום ברכו על ההכרה בצורך להסדיר את הנושא, אולם הביעו ביקורת על נוסח הצעת החוק, ובעיקר על הפטורים הנרחבים מדי שהיא כוללת, המאפשרים למעסיקים בפועל להתחמק מהאחריות.

בימים אלה נדונה ההצעה בוועדת העבודה בהכנה לקריאה שנייה ושלישית. נציגות האגודה משתתפות בדיונים. [הערות הפורום](#) הועברו לוועדה.

- האגודה ממשיכה לנהל תביעה התלויה ועומדת בבית הדין האזורי לעבודה בירושלים באשר לאחריות המשתמש בפועל, בשם מאבטח שהועסק באמצעות קבלן במשרד מבקר המדינה. בחודש אוגוסט 2007 דחה בית הדין את בקשת משרד מבקר המדינה לסלק על הסף את התביעה נגדו, בקובעו כי המדינה היא צד רלבנטי לתביעה.

- הפורום לאכיפת זכויות עובדים, שבו חברה האגודה, [הגיש עתירה מינהלית](#) נגד שר הרווחה והמוסד לביטוח לאומי, בדרישה להבטיח את זכויותיהם של עובדי הסיעוד המועסקים באמצעות חברות כוח אדם בחוזים שבין החברות למוסד לביטוח לאומי.

ניסיונותיו של המוסד לביטוח לאומי לקיים מכרז להסדרת היחסים שבינו לבין נותני השירותים נמשכים מזה 13 שנה, ומטורפדים שוב ושוב על-ידי חברות הסיעוד.

2. הגברת האכיפה של זכויות עובדים:

במסגרת חברותה בפורום לאכיפת זכויות עובדים, המשיכה האגודה לפעול לקידומן של הצעות חוק שהוכנו על-ידי הפורום והוגשו בכנסת. ביניהן הצעת חוק שתטיל סנקציות על מעבידים המפרים זכויות עובדים כעניין שבשגרה; והצעה לתיקון חוק הגנת השכר, שמטרתה הגברת אכיפה וענישה של מעסיקים המנכים משכר העבודה של עובדיהם ניכויים בניגוד לחוק. כמו כן [פנה הפורום לשר התמ"ת](#), בקריאה להתייחס לשמירה על זכויות העובדים כתנאי להענקת מעמד של "מפעל מאושר", הזכאי לקבלת ההטבות מהמרכז לעידוד השקעות במשרד התמ"ת.

3. פגיעה בזכותם של עובדים לפרטיות – ראו בהמשך, תחת "הזכות לפרטיות".

הזכות לקיום בכבוד

האגודה פועלת מול רשויות המדינה במטרה להבטיח את הזכות לקיום בכבוד לכל אזרחי ישראל ותושביה. במסגרת זו מנסה האגודה להביא לבחינה מחדש של גובה קצבאות הבטחת ההכנסה ואופן עדכון, בחינה שלא נעשתה מזה 30 שנה, ולעיון בחוק שכל שינוי בקצבאות ייעשה רק לאחר דיון של אנשי מקצוע שיבחנו את השלכותיו. נציגת האגודה [פנתה בנושא לשר הרווחה](#), ונפגשה עם השר ועם הצוות הבכיר של משרדו. בחודש מרץ 2008 פרסם משרד הרווחה [דוח בנושא ביטחון תזונתי](#). אחת מהמסקנות בדוח נגעה לצורך לבחון בחינה כוללת את נושא הקצבאות, ברוח הדברים של האגודה.

זכויות אדם בתהליכי הפרטה

בשני העשורים האחרונים אנו עדים להאצה של תהליכי ההפרטה במשק הישראלי. בשנים האחרונות החלו תהליכי ההפרטה לזלוג גם לכיוון השירותים החברתיים ("תוכנית ויסקונסין", למשל) ומוסדות אכיפת החוק (כגון שיטור וכליאה). האגודה פועלת במטרה להחדיר שיקולים של זכויות אדם לתהליך ההפרטה ולשיח הציבורי המתנהל סביבו, ולצמצם את הפגיעה בזכויות אדם במסגרת הפרטות שבוצעו או שנמצאות בתהליך ביצוע.

השנה, בין השאר, פנינו לכנסת במכתב מפורט ובו הסבר על פוטנציאל הפגיעה בזכויות אדם בחקיקת הפרטה, ורשימת מנגנונים שיש לכלול בחקיקה על מנת לצמצם את הפגיעות ככול האפשר. כן נערכה פגישה עם היועצת המשפטית של הכנסת בעניין. בהערות על הצעת חוק פרטית העוסקת בשיקום עבריני מין בין היתר באמצעות גורמים פרטיים, התרענו בדבר הסמכויות הרחבות שניתנו לגופים הפרטיים, ודרשנו להוסיף סעיפים המגבירים את הפיקוח על הגופים הפרטיים בכלל ובנושא זכויות אדם בפרט. בעקבות הערותינו הכין משרד הרווחה הצעת חוק ממשלתית, המצמצמת את החששות שעליהם התרענו. פנינו למשרד החינוך ולוועדת החינוך בכנסת בעניין הצורך לקבוע הנחיות ברורות להליך אישור תכניות לימוד והעשרה מטעם גורמים פרטיים.

הזכות לשוויון

כללי

- בעקבות [עתירה שהגישה האגודה לבג"ץ](#) בחודש יוני 2007 הודיע שירות התעסוקה, כי יחדל לשתף פעולה עם דרישות מפלות של מעסיקים, והחל לפעול לפי נוהל חדש האוסר לפרסם הצעות עבודה מפלות.
- האגודה [הגישה עתירה לבג"ץ](#) באמצעות התוכנית לזכויות אדם בפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל אביב, נגד הפעלתו של מנגנון סינון של מועמדים לרכישת מגרשים למגורים ביישובים קהילתיים ובהרחבות קהילתיות ביישובים חקלאיים. העתירה הוגשה בשם בני זוג שנדחו על-ידי ועדת הקבלה בהרחבה הקהילתית ליישוב חקלאי מהטעם של "אי התאמה לחיי קהילה".
- בחודש ספטמבר 2007 [פנתה האגודה](#) לשר המשפטים במחאה על הנחייתו לשנות את נוסח הצעת חוק הירושה, באופן שעלול לגרום לאפליה של בני זוג מאותו המין. בעקבות פניית האגודה הודיע השר, כי לא יקדם את הצעת חוק הירושה, אם הדבר עלול לפגוע בזכויות רכושיות של זוגות מאותו המין. כמו כן השמיעה האגודה את קולה נגד הצעות החוק שמטרתן למנוע את קיום מצעד הגאווה בירושלים.

אזרחי ישראל הערבים

- האגודה המשיכה לפעול נגד ההארכות החוזרות ונשנות של חוק האזרחות (הוראת שעה) הגזעני והמפלה, המונע קבלת מעמד מבני זוג פלסטינים או אזרחי מדינות ערב של אזרחים ושל תושבים ישראלים. בתחילת חודש מאי הוציא בג"ץ [צו על תנאי בעתירות בנושא](#), ביניהן עתירת האגודה שהוגשה שנה לפני כן. במקביל פנינו לשר הרווחה בדרישה להחיל את חוק הביטוח הלאומי על בני זוג "שמוקפאים" בהליך בשל המצב החוקי, ולשר הבריאות – בדרישה להחיל עליהם את חוק ביטוח בריאות ממלכתי.
- המשכנו לטפל בעתירה לביטול האפליה בהקצאת אדמות הקרן הקיימת לישראל ליהודים בלבד. כמו כן, נציג האגודה השתתף בדיוני ועדת הכלכלה של הכנסת שדנה בהצעת חוק שנועדה לעקוף את פסק הדין הצפוי בעתירה, ומתירה למינהל מקרקעי ישראל לשווק את קרקעות קק"ל ליהודים בלבד.
- המשכנו לטפל ב[עתירה](#) שהגשנו בחודש יוני 2007, בדרישה לבטל את השימוש במאפיין הגזע והלאום הערבי ("פרופיילינג") בביצוע הבדיקות הביטחוניות בשדות התעופה.
- פנינו למשרד הפנים בדרישה לחדול מאפלייתם של ערבים בלשכת מינהל האוכלוסין בבאר-שבע: מבקשי מעמד שאינם ערבים מתקבלים באולם מרווח, והערבים ממתנינים במסדרון צר ומתקבלים במקלט; יש רק פקידה יחידה שמטפלת בעניינם, ואין להם אפשרות לקבל שירות בטלפון.

- באוגוסט 2007, בעקבות עתירה שהגישה האגודה יחד עם ארגונים עמיתים בדרישה להפעלת קווי אוטובוס בשכונות הערביות גן חק"ל וג'ואריש ברמלה, [החלה לפעול תחבורה ציבורית בשכונות אלה](#). הטיפול בעתירה נמשך.

- נציג האגודה חבר בקואליציה לחינוך לגיל הרך בחברה הערבית ובקואליציה לקידום החינוך המיוחד בחברה הערבית, שמרכזת ועדת המעקב לענייני חינוך ערבי. הקואליציות פועלות באמצעות התכתבויות ומפגשים עם נציגי משרד החינוך ודיונים בכנסת.

נשים ערביות

- במסגרת ועד הפעולה לשוויון בענייני אישות, שבו חברה האגודה, הושק [קמפיין אינטרנטי](#), שקרא לציבור לתמוך בהצעת החוק להעלאת גיל הנישואין ל-18 (את חומרי הקמפיין אפשר למצוא [בדף הקמפיינים באתר](#)). הקמפיין ליווה פעילות לובי בכנסת, שבמסגרתה נערך גם כנס בכנסת בנושא ביום הילד הבין-לאומי.

מ

תוך המוסף

- לרגל יום האישה הפיקה האגודה [מוסף מיוחד בשפה הערבית](#), בשיתוף ארגון אעלאם – מרכז תקשורת לחברה הפלסטינית בישראל ועמותת א-סיוואר – העמותה הערבית לתמיכה בקורבנות אלימות מינית. מטרת הפרויקט הייתה להעלות נושאים הקשורים בזכויות נשים בעיתונות הערבית ולתת במה לנשים לבטא את עמדותיהן ביחס לנושאים חברתיים ופוליטיים. עשרת אלפים עותקים של המוסף הופצו בעיתונים המקומיים בשפה הערבית, וכ-3,000 עותקים הופצו למרצים ולסטודנטים ערבים באוניברסיטאות ולארגונים. המוסף פורסם גם באתר [arabs48](#).

הריסת בתים בכפר הבלתי-מוכר א-סרה, נובמבר 2007. צילום: מלאני טקפמן

הערבים-הבדואים תושבי הכפרים הבלתי-מוכרים

עיקר הפעילות בשנה החולפת התמקדה בנושא [התכנון וההכרה](#). במציאות התכנונית הקיימת בנגב, אין לתושבי הכפרים הבלתי-מוכרים כל אפשרות להנפיק היתרי בניה כחוק. התושבים נאלצים לבנות את בתיהם ללא היתר, ולחיות בצל האיום התמידי של הריסת ביתם. בשנת 2007 הגיע לשיא מספר המבנים שנהרסו בכפרים הבלתי-מוכרים בנגב. האגודה התייחסה לנושא בהרחבה בדוחות שפרסמה ("תמונת מצב" בדצמבר 2007 ו"הנדל"ניסטית" ביולי 2008). כן הפיקה האגודה, בשיתוף עם עמותת במקום – מתכננים למען זכויות תכנון [דף מידע](#) בערבית ובעברית, המתאר את הסוגים העיקריים של צווי הריסה

שמוצאים בכפרים הבלתי-מוכרים ומציע דרכים משפטיות וציבוריות להתמודדות איתם. דף המידע הופץ לתושבי הכפרים הבלתי-מוכרים בסיוע הוועדים המקומיים בכפרים, ארגוני השטח הפועלים בנגב, ובאינטרנט.

תוכנית המתאר המחוזית למטרופולין באר שבע, שאמורה הייתה לתת מענה לצורכי תושבי הכפרים הבלתי-מוכרים שבנגב, ממשיכה במקום זאת את המדיניות התכנונית המפלה והגזענית, המתעלמת מקיומם של רוב הכפרים הבלתי-מוכרים ואינה מסמנת אותם על המפה. במהלך החודשים ספטמבר ואוקטובר 2007 הגישה האגודה למוסדות התכנון [התנגדויות לתוכנית המתאר](#) עבור שישה מהכפרים, בשם כ-200 מתושביהם. שותפים למהלך היו עמותת במקום – מתכננים למען זכויות תכנון, המרכז הערבי לתכנון אלטרנטיבי, המועצה האזורית לכפרים הבלתי-מוכרים, נציגי הוועדים המקומיים בכפרים, הפורום לדו-קיום ועמותת מחויבות.

נציגת האגודה הופיעה בפני הוועדה הממשלתית להצעת מדיניות להסדרת ההתיישבות הבדואית בנגב, בראשות השופט בדימוס אליעזר גולדברג. בתחילת חודש יולי 2008 הגישה האגודה לוועדה [נייר עמדה מקיף](#). נייר העמדה כלל ניתוח של היווצרות מצוקת הכפרים הבלתי-מוכרים בנגב ותיאור הפרת זכויות האדם של האוכלוסייה הערבית-הבדואית בכפרים אלה. האגודה הציעה בנייר העמדה מדיניות להסדרת ההתיישבות הבדואית שתהיה מבוססת על כיבוד זכויות האדם ועל הכרה בזכויות הקניין המסורתיות של מיעוט מולדת זה, על מילוי התחייבויות המדינה לפי המשפט הבינלאומי, ועל עקרונות השוויון, הצדק החלוקתי והצדק המעברי.

האגודה ממשיכה לסייע לתושבי הכפר הבלתי-מוכר ואדי אל-נעם במשא ומתן שהם מנהלים עם המנהלה לקידום הבדואים ועם המועצה האזורית אבו-בסמ"ה לאיתור של מיקום חלופי לכפר. הכפר שוכן בקרבת אתרים מזהמים, המסכנים את בריאות התושבים ואת חייהם, ביניהם רמת חובב. בחודש אוגוסט 2007, בעקבות אירוע חומר מסוכן שהתרחש ברמת חובב, פרסמו האגודה וארגונים עמיתים את **הדוח "חיים על הקצה"**, החושף שורת מחדלים בנוגע לנהלים בעת התפרצות חומר מסוכן, מצב הגורם להפקרת שלומם ובריאותם של אזרחים רבים ובראשם אלפי תושבי הישוב ואדי אל-נעם.

האגודה פעלה גם לשיפור תנאי החיים בכפרים במועצה האזורית אבו-בסמ"ה, שכבר זכו להכרה, אך עדיין אינם מחוברים לרשת החשמל, מכיוון שהליכי התכנון בהם טרם הושלמו. נציגי האגודה נפגשו עם שר התשתיות כדי [לבחון אפשרות לחקיקה שתאפשר חיבור לחשמל בישובים אלה](#) ותפסיק את הפגיעה בזכותם של התושבים לכבוד. לבקשת השר הכינה האגודה נוסח מוצע להוראת שעה כזו. האגודה גם [עתרה לבג"ץ](#), ביחד עם המועצה לכפרים הבלתי-מוכרים ועמותת רופאים לזכויות אדם, בדרישה לחבר לרשת החשמל את המרפאות הקיימות בכפרים הבלתי-מוכרים.

אזרחות, תושבות וזכויות מהגרים ופליטים

פליטים ומבקשי מקלט

האגודה חברה בפורום לזכויות פליטים, הכולל שמונה ארגוני זכויות אדם הפועלים לקידום ההכרה בזכויותיהם של מבקשי מקלט ופליטים בישראל. הפורום מבקש להצביע על הליקויים

במדיניות הממשלה בטיפול בפליטים ובמבקשי המקלט, ולהביא לתיקונם באופן ההולם את מחויבויותיה החוקיות והמוסריות של מדינת ישראל. לקראת יום הפליט 2008, שצוין ב-20 ביוני, פרסם הפורום שלושה פרקים ראשונים מתוך מסמך מדיניות מעמיק, אשר יעסוק בכל ההיבטים הנוגעים להגנה על פליטים ועל זכויותיהם,

כולל פתרונות לטווח ארוך. האגודה הייתה שותפה, יחד עם ארגונים עמיתים, לעתירה בעניין "נוהל ההחזרה התמה" של מבקשי מקלט למצרים, ולעתירה בעניין תנאי המעצר של מבקשי המקלט בכלא קציעות, שנדחתה. כמו כן פועלת האגודה, בשיתוף מוקד הסיוע לעובדים זרים והתוכנית לזכויות פליטים בפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל אביב לבלימת "הצעת חוק ההסתננות", שעל-פיה מי שנכנסו לישראל ללא היתר, כולל פליטים ומהגרי עבודה, יהיו צפויים לעונש של עד חמש שנות מאסר, ואם הגיעו ממדינה המוגדרת כ"מדינת אויב" – לשבע שנות מאסר.

מהגרי עבודה

מוקד סיוע לעובדים זרים, קו לעובד והאגודה הגישו בקשה להצטרף כ"ידידי בית המשפט" לערעור של מהגרת עבודה סינית, שעסק בכבילתה למעסיק ספציפי. בבקשת ההצטרפות עומדים הארגונים על האופן שבו מתעלמים משרד הפנים והפרקליטות באופן עקבי מן ההלכה שנפסקה לפני למעלה משנתיים ב"בג"ץ הכבילה", בדבר האיסור לכבול מהגרי עבודה למעסיקיהם. נטלנו את הייצוג בעתירת ארגוני זכויות האדם, ובהם האגודה, בעניין הפקעת רישיונות העבודה של מהגרות עבודה שהרו וילדו בישראל. המשכנו להיאבק בכנסת נגד הוראות לא חוקתיות בחוק הכניסה לישראל, העוסק במעצר של שוהים שלא כדין.

מעמד אזרחי

• בחודש דצמבר 2007, בעקבות עתירה שהגשנו עם ארגונים עמיתים שישה חודשים לפני כן, הורה בית המשפט לעניינים מינהליים בירושלים למשרד הפנים לפרסם באופן מלא ואפקטיבי את כל נהלי מינהל האוכלוסין באינטרנט ובכל לשכות המינהל. משרד הפנים קיים את פסק הדין באופן חלקי. בחודש אפריל 2008 הגשנו בקשה לפי פקודת בזיון בית המשפט, והטיפול בנושא נמשך. במקביל המשכנו להיאבק להגברת השקיפות בפעילותם של הגורמים העוסקים בענייני הגירה ומעמד, כגון "הועדה הבין-משרדית לעניינים חריגים".

• בחודש פברואר 2008 ניתן פסק דין בהסכמה [בעתירה](#) שהגישו האגודה והמוקד להגנת הפרט בשנת 2006. הוסכם כי מבקשי מעמד שהם תושבי השטחים ואזרחי מדינות ערב לא יידרשו עוד להצהיר אם שהו בישראל שלא כדין, ואם כן – מתי והיכן, אלא רק לפרט את מועדי שהייתם בישראל. בפסק הדין עוגנה הודעת המדינה, שלפיה לא יעשה שימוש במידע שבשאלונים אלה במסגרת הליכים פליליים.

• המשכנו במאבק להכרה בזכויותיהם של בני זוג – האחד ישראלי והאחר אינו ישראלי – שאינם נשואים זה לזה, ומבקשים להקים את ביתם בישראל. עתרנו בדרישה להקנות אשרה לצורך חזרה לישראל לאחר הנישואין בין אזרח ישראלי לזוגתו שאינה ישראלית; עתרנו בדרישה לאפשר הסדרת מעמדם של ילדים לבת זוגו הידועה בציבור של אזרח ישראלי, כפי שמתאפשר לבני זוג הנשואים לאזרחים; עקבנו אחר יישום פסק הדין בעניין החלת ההליך להסדרת מעמדם על בני זוג ידועים בציבור, שאחד מהם נשוי באופן פורמאלי לאחר.

• עתרנו לבג"ץ, ביחד עם עמותת רופאים לזכויות אדם, בעניין [שינוי רישום מענם של תושבים לשעבר של ירושלים המזרחית](#), שהעתיקו את מגוריהם למקום אחר בישראל. נמשך טיפולנו בעתירות בעניין הקניית מעמד לילדים שאביהם ישראלי ואימם אינה ישראלית ללא התניית המעמד בבדיקה גנטית, ובהתדיינויות העוסקות בחיוב המדינה לטפל בקטינים זרים בלתי מלווים ולהימנע מגירושם ללא הבטחת שלומם.

• ערכנו מעקב אחר יישום פסק הדין שהתקבל בעתירת האגודה בעניין הסדרת מעמדם של אנשים מחוסרי אזרחות שאי אפשר לגרשם מישראל. כמו כן העברנו למחלקת המדינה האמריקאית [סקירה](#) בעניין תופעת מחוסרי האזרחות בישראל.

• נציגי האגודה השתתפו בישיבות ועדת הפנים של הכנסת בעניין סעיף ביטול האזרחות בחוק האזרחות. במהלך הליך החקיקה ועם השינויים שנערכו בהצעה העברנו לוועדה מספר ניירות עמדה. חלק מהתיקונים שנערכו בהצעת החוק במהלך הדיונים היו ברוח הערות האגודה.

חופש הביטוי

צילום: עודד פלר

האגודה רשמה השנה הישג נוסף בהגנה על חופש הביטוי, כאשר [בית המשפט המחוזי בבאר שבע פסק](#), בעקבות עתירתנו יחד עם סטודנטים מאוניברסיטת בן גוריון, כי על האוניברסיטה להתיר לסטודנטים לקיים הפגנות בשטחה, ולמחוק מהתקנון את הסעיף הבלתי-דמוקרטי האוסר על קיום הפגנות בנושאים פוליטיים או נושאים שנויים במחלוקת. לאחר מתן פסק הדין [פנתה האגודה לאוניברסיטת בר אילן](#), שנותרה האוניברסיטה היחידה שבה איסור דומה על הפגנות בשטח פתוח, בבקשה שתבטל איסור זה.

בשנה החולפת נאבקה האגודה בניסיונות לצמצם את **חופש הביטוי באינטרנט**, ביניהם **הצעת חוק שביקשה להגביל את הגישה לאתרי אינטרנט למבוגרים** ("חוק סינון אתרים") ו**הצעת חוק שמטילה על אתרי אינטרנט אחריות לביטויים של גולשים** ("חוק הטוקבקים"). כן נאבקה האגודה בניסיונות להגביל את **חופש הביטוי והפעולה הפוליטיים של האזרחים הערבים בישראל** (ראו למשל מכתבינו בעקבות **זימון של עובד בארגון זכויות אדם חקירה בשב"כ**; ובעניין **דרישת השב"כ מפעילי בל"ד להתחייב שלא לקיים כל קשר עם ד"ר עזמי בשארה**).

האגודה **עתרה לבית המשפט לעניינים מנהליים בתל אביב**, בעקבות סירובן של עיריות ראשון לציון ופתח תקווה לאפשר לפעילי עמותה למען זכויות בעלי חיים להציב דוכני הסברה בתחומיהן, בשל התנגדותן לתכנים שיוצג בדוכנים. האגודה ביקשה מבית המשפט לחייב את העיריות להקצות מקומות מתאימים להצבת הדוכנים מכוח חובתה של כל רשות ציבורית לאפשר את מימוש חופש הביטוי, שהוא זכות יסוד המוגנת במשפט הישראלי. העתירה תלויה ועומדת.

חופש המידע

נמשך הטיפול **בעתירה** שהגשנו בשנת 2005 נגד ארכיון צה"ל, בדרישה לאפשר לחוקר לעיין במסמכים שנדרשים לו, ולשנות את התקנות והנהלים באופן שיקל את הגישה למידע המצוי בארכיון. לא כל דרישות האגודה נענו, אולם הושגו מספר הישגים. בין השאר הודיעה המדינה כי תקוצר תקופת ההגבלה לגבי מסמכים מסוימים, ויבוטל מוסד ה"חוקר המורשה" – מנגנון שאפשר למערכת הביטחון לסנן חוקרים ועבודות מחקר "בלתי רצויים" מבחינתו.

אנו מנהלים התכתבות עם משרד הרווחה בתביעה לאפשר למועמדים לאימוץ, שהופנו על ידו למכון פיל"ת לצורך הערכה, לקבל את תוצאות המבדקים.

הזכות לפרטיות

התפתחויות טכנולוגיות מאפשרות היום למעסיקים לחדור ל**פרטיותם של עובדים ושל מבקשי עבודה** בדרכים שונות: החל מאבחונים במכוני השמה, דרך בדיקות בפוליגרף ודרישה להצגת הרישום המשטרתי, וכלה במעקב אחר העובד באמצעות הטלפון הסלולרי, התקנת מצלמות במקום העבודה וחיטוט בדואר האלקטרוני של העובד. פערי הכוחות בין

המעסיקים לבין העובדים ודורשי עבודה גורמים לעיתים קרובות לכך שהעובדים "מסכימים" בליט בררה לחדירה המוגזמת לפרטיותם. בין פעילויות האגודה בנושא בשנה החולפת: הצטרפנו יחד עם ארגון קו לעובד כ"ידידי בית המשפט" לה**ליך העוסק בזכות לפרטיות בתקשורת דואר אלקטרוני במקום העבודה**; הגשנו **עתירה נגד שר התמ"ת**, יחד עם קו לעובד ורופאים לזכויות אדם ובאמצעות התוכנית לזכויות אדם בפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל-אביב, בדרישה לבטל הוראות בתקנות דמי מחלה, הפוגעות בזכותם של עובדים לפרטיות; **התרענו** על הסכנה לפגיעה בפרטיות העובדים בעקבות ההסכם הקיבוצי שנחתם בין ההסתדרות לבין לשכת התיאום של הארגונים הכלכליים, העוסק בשימוש במחשב במקום העבודה; **פנינו** למנכ"ל תיאטרון חיפה בעקבות סנקציות שנקטו נגד עובדים שסירבו למסור טביעת אצבע לצורך הפעלת שעון נוכחות ביומטרי במקום העבודה; והמשכנו בניהול תביעה בבית הדין לעבודה בתל אביב בשם מועמד

לעבודה שנדחה בעקבות בדיקת פוליגרף. הליכי הגישור בתביעה הסתיימו בהסכם פשרה, שבמסגרתו קיבל העובד פיצוי כספי ראוי.

בחודש אפריל 2008 הגישה האגודה [עתירה לבג"ץ](#) נגד חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – נתוני תקשורת), תשס"ח-2007, שזכה לכינוי "**חוק האח הגדול**". החוק, העומד בסתירה לזכות החוקתית לפרטיות, יאפשר למשטרה ולרשויות חקירה נוספות בישראל לקבל מחברות הסלולר ומספקיות האינטרנט מידע אישי על כל אדם – על מיקומו, שמות האנשים או הארגונים שאליהם התקשר, אתרי אינטרנט שגלש בהם, אנשים שעמם התכתב באימייל ועוד. כן פעלה האגודה מול הרשויות לקידום הזכות לפרטיות בחקיקה. כך, למשל, פנינו לרשם מאגרי המידע ולמשרד המשפטים לקידום חקיקה שתסדיר פיקוח על מכוני השמה ותחייבם לחשוף בפני המועמד את המידע שהעבירו למעביד על אודותיו; והכנו הצעת חוק שנועדה להגביל את היקף הבדיקה של מועמדים לעבודה, ובפרט את היקף הפלישה לפרטיותם. הצעת החוק [הונחה על שולחן הכנסת](#).

נציג האגודה חבר במועצה הציבורית להגנת הפרטיות ובוועדה לאתיקה ומשפט של **פרויקט רשומה רפואית לאומית**. פרויקט רשומה רפואית לאומית נועד להסדיר מערכת, שתאפשר לכל מטפל להגיע למידע הרפואי של כל תושבי המדינה. פרויקט כזה יכול לסייע רבות לטיפול בחולים, במיוחד במצבי חרום, אולם הוא מציב אתגרים קשים לזכויות האדם של המטופלים, ובפרט לזכות בפרטיות. נציג האגודה משתתף כאמור בדיוני הוועדה, והעביר מסמך הערות מפורט לתזכיר הצעת החוק בנושא.

בתגובות לפניית האגודה למשרד התחבורה, הודיע שר התחבורה שאין בכוונתו להעביר מידע לצה"ל על אודות אנשים ששחררו מצה"ל בשל פטור נפשי, ונמצאו כשירים לנהיגה, אלא אם ולאחר שיחוקק חוק בעניין; המשרד גם התחייב שלא ייאסף מידע מזוהה על נוסעים מסוימים במסגרת הנהגת "כרטיס חכם" בתחבורה הציבורית.

זכויות בהליך הפלילי

חקיקה: חלק ניכר מפעילות האגודה בתחום הזכויות בהליך הפלילי מתבטא במעקב אחר הצעות חוק המובאות בפני הכנסת. מעקב זה נעשה כדי להבטיח שקול הזכויות יישמע בקביעות בהליך החקיקה, למנוע פגיעה בזכויות האדם של חשודים, נאשמים ומורשעים, ולאזן בין הצורך להגן על הציבור לבין הצורך להבטיח זכויות יסוד של הפרט. האגודה מגישה הערות, חוות דעת וניירות עמדה, ונציגותיה משתתפות בדיוני ועדות הכנסת. בחלק מהמקרים מתקבלות הערותינו ומוכנסים שינויים משמעותיים בנוסח הצעות החוק. בין הנושאים הרבים שאליהם התייחסנו בשנה החולפת: פגיעה גורפת בחופש הביטוי על ידי הטלת איסור פלילי על שימוש בסמלים וכינויים נאצים, על הכחשת השואה ועל הבעת הזדהות עם מעשים שבוצעו בתקופת השלטון הנאצי; הארכת הוראת השעה האוסרת על "הסעת שבי"חים" פלסטינים; [הרחבת סעיף ההגנה העצמית בחוק העונשין \("חוק דרומי"\)](#); יוזמת חקיקה של המשטרה לאפשר חיפושים סמויים בבתים של אנשים ללא ידיעתם אף בדיעבד; פגיעות בזכויות אדם בתקנות איסור מימון טרור; ופטירת המשטרה מהחובה להקליט חקירות של חשודים בעבירות ביטחון.

כמו כן פעלנו לקידום מספר הצעות חוק **לעיגון זכויות בהליך הפלילי** (הגבלת משך זמן החקירה, הגבלת משך הזמן לשימוש במעצר בית ועוד). תמכנו בהצעת חוק לאסור מפורשות על מעסיקים לדרוש תדפיסי רישום משטרתי ("תעודת יושר") מעובדים וממועמדים לעבודה, ובהצעת חוק המחייבת את המשטרה למחוק תיקים סגורים בתום תקופה מסוימת.

אלימות משטרה: הגברנו את הטיפול **בתלונות על אלימות שוטרים** המגיעות לקו החם של האגודה, כולל מתן הדרכה לנפגעים בהגשת תלונות למחלקה לחקירות שוטרים (מח"ש), מעקב אחרי הטיפול במח"ש, ובחינת תיקים מתאימים להגשת עררים. בשבוע זכויות האזרח בדצמבר 2007 יזמנו דיון בוועדת הפנים של הכנסת בעניין סגירת תיקים על ידי מח"ש, והצגנו נתונים מתוך הסקירה השנתית של האגודה על זכויות האדם, "תמונת מצב".

בחודש אפריל 2008 **השתתפה נציגת האגודה** בפאנל של מומחים ממדינות שונות בנושא השימוש במעצר מניעתי במלחמה בטרור, במסגרת כנס שנערך בבית הספר למשפטים של אוניברסיטת ייל.

זכויות תושבי ירושלים המזרחית

תכנון ובניה: האגודה פועלת לקידום הזכות של תושבי ירושלים המזרחית **לתכנון נאות ולדיוור**. זאת על רקע מדיניות התכנון הנהוגה בירושלים המזרחית: מחד גיסא – העדר תכנון ראוי המתאים לצורכי התושבים, דבר המאלץ אותם לבנות ללא היתרי בניה, ומאידך גיסא – מדיניות סלקטיבית של הריסת בתים, המתמקדת בשכונות הערביות בירושלים המזרחית. נציג האגודה השתתף בדיון מיוחד בוועדת הפנים והגנת הסביבה של הכנסת, ובו הציג את הבעיות שלהן גורמת מדיניות זו ואת הצורך בהכנת תוכניות עדכניות העונות על צורכי התושבים.

מים: כתוצאה מהמחדל התכנוני ומהאפליה בתכנון, מרבית המבנים בירושלים המזרחית נבנו ונבנים ללא היתרי בניה ועל כן אינם יכולים לקבל חיבור למים. האגודה פועלת מול שרי הפנים והתשתיות בדרישה למצוא פתרון משפטי שיאפשר **אספקת מים סדירה** לתושבים. ביוזמת האגודה שודרה **כתבת מוסף בערוץ 10**, שהציגה יפה את הבעיה.

ביוב: במהלך השנה המשכנו בלחץ על חברת הגיחון לסיים את תיקון צינורות הביוב באזור ראס חמיס – מ.פ. שועפט, שנפגעו במהלך עבודות בניית גדר ההפרדה. הנחת הצנרת החדשה התקדמה מאד ובמרבית השטח הסתיימו העבודות. נוסף על כך אנו פועלים לקדם הנחת תשתיות ביוב בשכונות שבהן אלה אינן קיימות, ושנעשה בהן שימוש בבורות ספיגה בלבד, ושהן מוכנים התושבים לשלם את היטלי הביוב.

חינוך: בספטמבר 2007 הגישה האגודה **עתירה מינהלית** להסדרת לימודיהם של כ-30 ילדים מירושלים המזרחית שלא התקבלו ללימודים בבתי הספר העירוניים בשל **המחסור בכיתות לימוד**. בעקבות העתירה הסדירה המנהלה לחינוך של עיריית ירושלים את לימודי הילדים בבתי הספר, והעירייה אף הסכימה לתת שיעורי השלמה לכל הילדים שהפסידו לימודים. ביוני 2008 הגשנו עתירה לבג"ץ להחזר שכר לימוד לילדים מירושלים המזרחית שנאלצים ללמוד בבתי ספר פרטיים בשל המחסור בכיתות במערכת החינוך העירונית.

בנובמבר 2007 יזמה האגודה [דיון בוועדת החינוך של הכנסת](#) בעניין **העדר גני ילדים לגילאי 3-4** בירושלים המזרחית. אנו ממשיכים לנסות ולקדם את הנושא מול משרדי החינוך, הרווחה והאוצר.

טפסי עירייה: הרוב המכריע של טפסי עיריית ירושלים אינם קיימים בשפה הערבית: מתוך 91 טפסים ומסמכים שסקרה האגודה רק 13 קיימים בערבית. פנינו לראש העירייה בדרישה **לתרגם את הטפסים**.

דואר: האגודה, בשיתוף נציגי התושבים בירושלים המזרחית, פועלים מול חברת דואר ישראל בע"מ ומשרד התקשורת להקמת מרכזי חלוקת דואר וסוכנויות דואר בשכונות השונות, כדי שהתושבים יוכלו להשתמש ב**שירותי דואר ברמה סבירה** קרוב לאזור מגוריהם. בעקבות פניותינו התחייבה חברת הדואר לפתוח שתי סוכנויות חדשות בגיבל מוכבר ובסילואן, והאגודה ממשיכה לעקוב אחר הנושא.

מחסומי גבייה: האגודה ממשיכה לנהל את עתירתה נגד מחסומי הגביה – מחסומי דרכים שמפעילה המשטרה לצורך גביית חובות מס. כמו כן [פנינו במאי 2008 ליועץ המשפטי למשטרה](#) בתלונה על שני אמצעים חדשים שבהם נוקטת המשטרה כדי לאלץ חייבים מירושלים המזרחית לשלם את חובותיהם לרשויות ולחברות שונות: מעצר חייבים במחסומי דרכים והזמנה במרמה של חייבים למשטרה כדי לעקל את כלי רכבם.

במקביל לעבודה המשפטית שמנו השנה דגש על **עבודה מול התקשורת**, במטרה להביא לידיעת הציבור, שרובו ככולו אינו מודע לעניין, את **המצב המחפיר** בירושלים המזרחית. בין השאר שודרה [כתבת מוסף בערוץ 10](#) בנושא המים, שהזכרה לעיל; עניין טפסי העירייה סוקר במקומון "כל העיר"; עבודתנו בנושא החינוך סוקרה בתקשורת, כולל בכתבה בערוץ 10; ובעיית הדואר זכתה לסיקור בכמה כלי תקשורת, בהם מעריב וידיעות אחרונות. לרגל יום ירושלים שחל בתחילת חודש יוני 2008 ערכה האגודה **סיור לעיתונאים זרים ומקומיים** (יהודים וערבים) בשכונת גיבל אל-מוכבר שבירושלים המזרחית. נציגי האגודה חילקו לעיתונאים [דף מידע ונתונים](#) הממחיש את האפליה של תושבי העיר המזרחית [וחומר רקע](#) בנושא התכנון והבניה, הפגישו אותם עם תושבים מהשכונה וסיפקו להם מידע על המצב ועל פעילות האגודה בתחומים השונים. כמו כן ערכה האגודה סיור בירושלים המזרחית לחברי מועצת הקרן החדשה לישראל, ונציגת האגודה העבירה הרצאות בנושא במסגרות אקדמיות שונות.

צילום: ריטה יורקוביץ'

ירושלים המזרחית בתמונות: לצפייה לחצו [כאן](#).

זכויות האדם בשטחים הכבושים

חופש התנועה

חסימת הכניסה/היציאה בין הכפר בית עור אלאתחא לבין כביש 443. צילום: פיראס עלמי

- המשכנו לטפל בעתירות התלויות ועומדות נגד המגמה ההולכת וגוברת של **ההפרדה בתנועה בגדה המערבית**, באמצעות הגבלות המוטלות על תנועתם של הפלסטינים במקומות שונים, המיוחדים לשימושם של ישראלים בלבד (למשל – כביש 443, צומת בית-עווא וכביש בית עווא-דורא). לצערנו, בחודש מרץ 2008, לאחר דיון בעתירה בעניין [כביש 443, קיבל בית המשפט החלטה](#) המסמנת מתן הכשר לכבישים נפרדים לפלסטינים ולישראלים בתוך השטח

הכבוש, ללא צורך ביטחוני ותוך הפרה בוטה של דיני הכיבוש. האגודה ממשיכה במאבק נגד מגמת ההפרדה גם במישור הציבורי, באמצעות השתתפות וליווי כתבות בתקשורת הזרה. בעקבות פעילות האגודה זכה הנושא לכיסוי יפה בתקשורת העולמית, בין השאר בטלוויזיה בארצות-הברית ובנורבגיה, ואף בכתבה בעמוד השער של ה-New York Times.

- בעקבות עתירה שהגישה האגודה לבג"ץ בשנת 2006, נגד איסורי תנועה קולקטיביים שהוטלו על תושבי שכם הנמנים על קבוצות גיל שונות, חל שינוי משמעותי בשטח. במחצית השנייה של שנת 2007 לא נעשה שימוש באמצעי זה כלל, ובחודש ינואר 2008 הודיעה המדינה על ביטולו של צו הכתר הכללי, שהכריז על כל שטחי A בגדה המערבית כשטחים צבאיים סגורים. אולם בית המשפט לא נטה לפסוק בעניין העקרוני, ולקבוע כי שימוש במגבלות תנועה קולקטיביות מסוג זה הוא בלתי חוקי. בעקבות השינוי בשטח בנוגע להגבלת התנועה הקונקרטיית נמחקה העתירה, אולם חשוב לציין כי על העיר שכם מוטל כתר כרוני כבר שבע שנים (רצופות!), אשר כחלק ממנו מצווים כל תושבי המרחב לצאת ולהיכנס לעיר דרך מספר מחסומים צבאיים בלבד, ונאסר עליהם השימוש בכלי-רכב (למעט חריגים). מעת לעת מוטלים גם איסורי תנועה גורפים על כל תושבי צפון הגדה. בחודש פברואר 2008 הגישה האגודה לבג"ץ [עתירה](#) נגד מגבלות תנועה קולקטיביות שהוטלו על תושבי צפון הגדה בעקבות הפיגוע שהתרחש בדימונה. חמישה ימים לאחר הגשת העתירה בוטלו המגבלות, והאגודה מחקה את העתירה.

- בחודש ינואר 2008 [הגישה האגודה עתירה לבג"ץ](#) בדרישה להסרתו של מחסום צפון ים המלח ולביטול האיסור על מעברם של פלסטינים תושבי הגדה המערבית לחופיו הצפוניים של ים המלח, המצויים בתוך הגדה המערבית. על-פי תלונתם של שני קציני מילואים בצה"ל, הוסבר להם ע"י המח"ט כי הסיבה להצבתו של המחסום היא פגיעה בהכנסות של היישובים היהודיים מהמתרחצים בחופי ים המלח כאשר גם פלסטינים משתמשים בחופים.

- נמשכת ההתדיינות בעתירות הנוגעות לתוואי גדר הפרדה ולמתן גישה לפלסטינים לאדמות חקלאיות במרחב התפר, שהגישה האגודה בשנים קודמות (שתי עתירות הדורשות שינוי תוואי הגדר באזורי הכפרים גיוס, פלאמיה, פרעון, ח'רבת ג'בארה, א-ראס וכפר צור; עתירה הדורשת פתיחת המעברים בגדר באזור שבין טול כרם לקלקיליה ("עתירת המעברים"); ועתירה הדורשת את ביטול משטר ההיתרים במרחב התפר). בחודש יוני 2008 השתתף נציג האגודה בכנס של האו"ם שנערך במלטה, והציג את מעורבות האגודה במאבק המשפטי נגד חוקיות תוואי הגדר.
- טיפלנו בכמה מקרים פרטניים של הצבת חסימות חדשות על דרכי הגישה לכפרים בגדה. רוב המקרים שבהם טיפלנו הוסרו החסימות מספר ימים לאחר פניית האגודה.

חברון – החרבת מרקם החיים הפלסטיני במרכז העיר

כתוצאה מהקמתן של נקודות ההתנחלות במרכז חברון ומפעולות הצבא הנעשות בשם ההגנה עליהן, התושבים הפלסטינים במרכז העיר חברון סובלים זה שנים ארוכות מהפרות בוטות של זכויות האדם הבסיסיות ביותר שלהם. האגודה, בצלם וארגונים עמיתים פועלים כבר שנים מול הדרגים הבכירים ביותר בממשלה ובצה"ל לשינוי המצב, ללא הועיל. בחודש אפריל 2008 הפיקו האגודה ובצלם, בשיתוף עם ארגון בני אברהם, **קמפיין ציבורי**, המשך לקמפיין שהופק שנה קודם לכן, שביקש להעלות למודעות הציבורית את התמשכות הפגיעות הקשות בתושבים הפלסטינים בחברון, ואת העובדה שדבר לא השתנה. הקמפיין הוצג באתרי האינטרנט ynet ו-ואללה (את חומרי הקמפיין אפשר למצוא [בדף הקמפיינים באתר](#)). במקביל נמשכה הפעילות מול מקבלי ההחלטות הרלבנטיים, באמצעות תכתובות ופגישות עם בעלי תפקידים.

חברון בתמונות: עיר רפאים (מצגת)
לצפייה לחצו [כאן](#).

תכנון ובניה

בשטחי C שבגדה המערבית, שבהם הסמכות התכנונית בידי ישראל, נשארו בתוקף תוכניות המתאר המנדטוריות המיושנות וחוקי התכנון הירדני. בהתאם לתוכניות אלה, שטחים נרחבים נחשבים כשטחים חקלאיים ואפשרות הבנייה בהם מצומצמת ביותר. במינהל האזרחי לא ערך תוכניות עדכניות שייתנו מענה לצרכי התושבים הפלסטינים מבחינת בנייה למגורים, מבני ציבור ופיתוח תשתיות. לעומת זאת, ההתנחלויות המוקמות בשטחים אלה זוכות לתכנון נפרד ומודרני, העונה על הדרישות ומאפשר הנפקת היתרי בנייה. האגודה החלה בפרויקט שמטרתו לצמצם את מספר צווי ההריסה המוצאים נגד מבנים בכפרים פלסטינים בגדה המערבית, ולגרום להרכנה ולאישור של תוכניות מתאר שיחליפו את התוכניות המנדטוריות ויאפשרו בנייה כדין בכפרים פלסטיניים והרחבתם. בשיתוף עם עמותת במקום, נלמד לעומק המצב התכנוני של הכפרים

הפלסטינים בשטח C. בחודש אפריל 2008 הגשנו לבית המשפט לעניינים מינהליים בירושלים עתירת חופש מידע נגד המינהל האזרחי, שסרב למסור לעמותת במקום העתק מהיתרי הבנייה שהונפקו לפלסטינים מטעם מועצת התכנון העליונה בשטח C. האגודה ממשיכה לייצג שלושה כפרים פלסטינים שבהם הוצאו צווי הריסה, וכן נמשכת ההתדיינות בעתירה שהוגשה בשנת 2000 נגד גירוש שוכני המערות בדרום הר חברון.

הזכות לחיים ולביטחון – הגנה מפני פגיעות על-ידי כוחות הביטחון

המשכנו לטפל בעתירה שהוגשה בשנת 2003 יחד עם ארגון בצלם, בדרישה לחקור מקרי מוות של אזרחים פלסטינים שלא השתתפו בלחימה על-ידי כוחות הביטחון. בפברואר 2008 הגשנו בקשה למתן פסק דין בעתירה. פנינו ליועץ המשפטי לממשלה בעקבות פרסומים חמורים בתקשורת על הנחיות, המתירות בנסיבות מסוימות ירי אש חיה של צלפים לעבר מפגינים נגד הגדר באזור עוטף ירושלים, והקובעות כי בכל מקרה אין לירות כאשר משתתפים בהפגנה ישראלים. כן התייחסנו להוראות הפתיחה באש בשטחים, אשר מפלות באופן בוטה בין ישראלים ופלסטינים, והגשנו תלונות פרטניות על מקרים שבהם הופרו הוראות הפתיחה באש או נעשה שימוש בלתי סביר באמצעים אלימים.

המשפט ההומניטרי הבין-לאומי: זכויות האדם בעת סכסוך מזוין

במסגרת פרויקט המשפט ההומניטרי הבין-לאומי, המשכנו גם בשנה החולפת לקיים הרצאות וסדנאות חינוכיות לפעילים חברתיים, לסטודנטים, לאנשי חינוך, למדריכים בתנועות נוער, לחניכי שנת שירות ולחניכים במכינות קדם-צבאיות, במטרה להעמיק את הידע בנושא ולהעניק למשתתפים הזדמנות לבירור עמדות ולדיון. קיימנו לראשונה **תוכנית הכשרה מקיפה וייחודית** לפעילים בארגוני החברה האזרחית, שמטרתה להטמיע את השיח של המשפט ההומניטרי בארגונים השונים, ובהתאמה, בחברה הישראלית בכללותה. בתוכנית השתתפו 21 פעילים ופעילות, שרכשו בה ידע תיאורטי בנושא המשפט

מתוך כרזה בנושא המשפט ההומניטרי הבין-לאומי. עיצוב: חן בומזה

ההומניטרי וכלים להפצת פעילות חינוכית והסברתית בנושא ולהתמודדות עם דילמות העולות מהקהל הישראלי. כמו כן קיימנו **אירועים פתוחים לקהל**, ביניהם מפגש ודיון עם סטודנטים ממכללת ספיר והאוניברסיטה העברית, דוכן הסברה בכנס של חניכי שנת שירות ו**סדרת ערבי קולנוע** בשיתוף אגודת הסטודנטים בבן גוריון.

באתר האינטרנט של האגודה עדכנו חומרי הסברה ולימוד, קישורים לאמנות בין-לאומיות רלבנטיות ומידע על פעילות האגודה בתחום – כנסים ואירועים, מודעות שפורסמו בעיתונים, עתירות ועוד. הקמנו **מוקד בנושא המשפט ההומניטרי**, שבו יכולים הגולשים למצוא תשובות לשאלות אקטואליות ונפוצות ולהפנות שאלות לצוות האגודה.

במישור המשפטי, התייחסנו לאירועים אקטואליים כגון השימוש בפצצות מצרר במלחמת לבנון השנייה, סגירת המעברים בעזה והכוונות לצמצם העברת דלק לעזה ולהפסיק את זרם החשמל

והמים לתושבי הרצועה. האגודה קראה להפסיק את הפגיעה הבלתי מובחנת והבלתי-מידתית באזרחים, והדגישה כי מעשים כאלה מהווים ענישה קולקטיבית ופגיעה מכוונת באוכלוסייה האזרחית, האסורות בתכלית האיסור במשפט ההומניטרי הבין-לאומי.

הרחבה והעמקה של ההבנה והידע בציבור לגבי זכויות אדם

נוסף על הפעילות הציבורית והחינוכית שהוזכרה לעיל, המשתלבת בעבודה השוטפת לקידום הזכויות השונות, פועלת האגודה להרחבה ולהעמקה של ההבנה והידע הקיימים בציבור לגבי זכויות האדם בכלל, ולגבי הרלבנטיות שלהן לכל אחד ואחת וחיוניותן לקיום הדמוקרטיה. בין המטרות – קירוב נושאי זכויות אדם לקבוצות שונות באוכלוסייה שחשופות פחות לשיח זכויות האדם, או שזכויות האדם רלבנטיות לתחום העיסוק שלהן, ויצירת מציאות תקשורתית וציבורית שבה זכויות האדם נמצאות במקום מרכזי (או למצער מרכזי יותר) בשיח הציבורי.

אגודת הידידים

השנה הקימה האגודה לראשונה בתולדותיה אגודת ידידים – "ידידים לזכויות האדם". רעיון הקמת אגודת הידידים נולד מתוך רצון לקרב לאגודה לזכויות האזרח אנשים ונשים מקרב השדרה המרכזית של החברה, התרבות והכלכלה, בעלי זיקה לעמדותיה של האגודה ולתכני פעילותה. מעבר לתמיכה הכלכלית באגודה, מטרתה של אגודת הידידים לשדר מסר המדגיש את חיוניותן של זכויות האדם ואת חשיבותן לחוסנה המוסרי-חברתי של הדמוקרטיה בישראל. בסוף חודש דצמבר 2007 נערך אירוע חגיגי להשקת אגודת הידידים החדשה, בנוכחות נשיא האגודה סמי מיכאל, חברי הנהלה וחברי צוות. מפגש נוסף של הידידים התקיים בסוף חודש מאי 2008. במהלך השנה כבר הספיקו חלק מהידידים לתרום מכישוריהם ומקשריהם לטובת פעילות האגודה.

הקו החם לפניות הציבור

כ-25 מתנדבות ומתנדבים בשלושת סניפי האגודה – בירושלים, בתל אביב ובחיפה – ממשיכים לאייש את הקו החם ולספק מענה לפניות הציבור חמישה ימים בשבוע, בעברית, ערבית רוסית ואנגלית. בשנה החולפת הגיעו לקו החם כ-3,000 פניות, רובן בטלפון או דרך אתר האגודה. הושם דגש על טיפול בפניות בנושאי בריאות, דיור ואלימות משטרה, על הידוק הקשר בין צוותי הפניות בסניפים השונים ועל שכלול אפשרויות המענה לפניות ואיתור מגמות של הפרות זכויות אדם באמצעות המידע המגיע מהציבור.

תקשורת בעברית

נמשכה הפעילות השוטפת מול התקשורת בעברית – כתיבה והפצה של הודעות לעיתונות; שליחת מסרים, עדכונים ותגובות על אירועים אקטואליים לעיתונאים; העברת חומר ומידע בנושאים שונים; והופעות של עובדי האגודה וחברי ההנהלה בתקשורת. הגברנו **יזימה של כתבות עומק ותדרוך אישי ומעמיק של עיתונאים**. עובדי האגודה השתתפו בסדנה שעסקה בהגברת היעילות של עבודה מול אנשי תקשורת ובשיפור ההופעה בכלי התקשורת. **פעילות האגודה נחשפת בתקשורת הכתובה והאלקטרונית כמעט יום-יום**. דוגמאות בולטות אפשר למצוא לעיל, בסקירה נושאי הפעילות השונים.

תקשורת זרה

כמו בתקשורת העברית, עברנו לאופן עבודה יוזם ופעיל יותר, המתמקד בפיתוח קשרים מעמיקים וארוכי טווח עם כלי תקשורת מובילים. בין השאר קיימנו סיורים לכתבי התקשורת הזרה בכפרים הבלתי מוכרים בנגב ובירושלים המזרחית. מאמצים אלה הובילו לעליה כמותית ובעיקר איכותית של חשיפת פעילות האגודה בתקשורת העולמית. בין השאר, התפרסמה כתבה על עתירת האגודה בנושא כביש 443 בעמוד השער של העיתון New York Times; הופענו בערוץ הטלוויזיה ABC News בארצות-הברית; וידיעות רבות על פעילות האגודה התפרסמו בעיתון רחב התפוצה International Herald Tribune. במקביל עודכנו ופותחו התכנים באתר האגודה באנגלית, ונמשכה הפצתו של ידיעון האגודה האלקטרוני באנגלית אחת לחודשיים לכ-700 מנויים.

פעילות בקרב האוכלוסייה הערבית

נמשך הידוק הקשרים עם התקשורת בערבית – הפצת הודעות לעיתונות, תיאום ויזום ראיונות וכתבות והכנת חומר רקע עבור כתבים, תוך התמקדות בנושאים הרלבנטיים במיוחד לאוכלוסיות היעד. כתוצאה מפעילות אינטנסיבית זו, זוכה פעילות האגודה לכיסוי נרחב בעיתונות בערבית ובכלי התקשורת המובילים, וכן באתרי האינטרנט בשפות אלה. כיסוי מרשים במיוחד היה בשבוע זכויות האדם. החלה הפצת הידיעון האלקטרוני של האגודה בערבית אחת לחודשיים. לציון יום האדמה הפיקה האגודה סרטון וידאו בערבית ובעברית, המתאר את הרקע והסיבות לתופעת הבנייה ללא היתר ביישובים הערביים, שהיא תוצאה של מדיניות התכנון המפלה של המדינה, שאינה נותנת את המענה הראוי לצורכי היישובים הערביים.

תוך הסרטון

פעילות בקרב האוכלוסייה הרוסית

המשכנו בדברור פעילותה השוטפת של האגודה, וביזימת כתבות בתקשורת ברוסית בנושאים הרלבנטיים במיוחד לאוכלוסיית היעד. בין השאר פורסמו כתבות בנושא זכויות עובדים, זכויות נשים, מצעד הגאווה ואלימות משטרה. הפעלנו מוקד פניות לדוברי רוסית באשדוד, בשיתוף

עיריית אשדוד ומכללת ספיר. אירוע מרכזי השנה היה **הצגת תיאטרון אינטראקטיבית** שהתקיימה באשדוד בשבוע זכויות האדם.

שבוע זכויות האדם

מנכ"לית האגודה, עו"ד רחל בנוימן, מעניקה את אות זכויות האדם לד"ר חנה קהת, מיסדת ארגון קולך. צילום: מלאני תקפמן

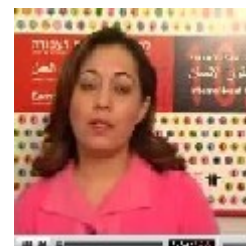
כמדי שנה ציינה האגודה את שבוע זכויות האדם, סביב יום זכויות האדם הבין-לאומי החל ב-10 בדצמבר. התקיימו **שורה של אירועים** מגוונים ברחבי הארץ. **אות זכויות האדם על-שם אמיל גרינצווייג ז"ל הוענק לארגון "קולך – פורום נשים דתיות"**. פורסם דוח האגודה על מצב זכויות האדם – **"תמונת מצב 2007"**, שתורגם לערבית ולאנגלית, וכוסה בהרחבה בתקשורת. כמדי שנה הקדישה רשת ב' מדי יום חלק משידוריה לנושא זכויות האדם. **בכנסת** צוין שבוע זכויות האדם בדיונים מיוחדים שיזמה האגודה – במליאת הכנסת ובוועדות חוקה, פנים, זכויות הילד ועבודה. נוסף על כך פרסמה שדולת זכויות האדם בכנסת, בשיתוף האגודה ורופאים לזכויות אדם, **דוח בנושא חקיקה פוגעת בזכויות אדם בכנסת ה-17**.

קמפיין תמיכה

במסגרת שבוע זכויות האדם הופק **קמפיין אינטרנטי** לתמיכה באגודה ("אין לך זכות לגלוש כאן" – אפשר לראות את הקמפיין **בדף הקמפיינים באתר**). במהלך השבוע נרשמו כ-1,500 אישה ואיש כתומכים (ורובם גם כמנויים על ידיעון האגודה). הקמפיין ממשיך להופיע באתר האגודה. נמשכת הפצת **הידיעון האלקטרוני החודשי של האגודה בעברית** לאלפי מנויים.

אתר האגודה

בשנה החולפת עבר **אתר האגודה "מתיחת פנים" עיצובית**, ונמשכת העבודה להנגשת התכנים שבו לקהל הגולשים. שמנו דגש על **פיתוח השימוש בווידיאו ככלי הסברה**, ונוסף על הסרטונים בנושא הזכות לדיוור ויום האדמה, שהוזכרו לעיל, הפקנו שני תשדירים לציון שבוע זכויות האדם (בכל סרטוני הווידאו של האגודה אפשר לצפות **בדף הווידאו** באתר).

מתוך סרטון שבוע זכויות האדם

חינוך לזכויות האדם במערכת החינוך העברי

- מאות מורים ותלמידים לקחו חלק בסדנאות, השתלמויות, הרצאות ופאנלים שקיימה האגודה בשנה החולפת במוסדות חינוך ברחבי הארץ.
- באתר האגודה הוקם [מדור מיוחד עבור אנשי חינוך](#), שבו מאגר מתעדכן של פעילויות הקושר את תפיסת זכויות האדם לאירועים אקטואליים ולמעורבות אזרחית (אקטיביזם). המדור נמצא בשלבי הרצה ובחינה.
- פותח [מערך הכולל שבע השתלמויות](#) למורים בנושאים שונים, ביניהם השתלמויות לרכזי מקצוע, ימי עיון בנושא זכויות חברתיות, ועוד. אחת מהשתלמויות, "60 שנה בשישה טקסטים", עוסקת בהיבטי זכויות האדם הקשורים בציון 60 שנה להקמת מדינת ישראל. בהשתלמות זו מושם הדגש על חיבור טקסטים מכוננים בהיסטוריה של מדינת ישראל לזכויות האדם, תוך בחינתם בהקשר ההיסטורי וביחס לאירועים אקטואליים.
- ככלי לקידום ההבנה והידע לגבי הזכויות החברתיות בציבור הרחב בכלל ובקרב ציבור המורים בפרט, הפיקה האגודה את הספר "זכויות חברתיות – מציאות ואתגרים" – ספר הדרכה למורים ולציבור הרחב. הספר כולל רקע תיאורטי נרחב והצעות לפעילויות בבתי הספר (ראו קישורים לפרקי הספר [בדף הפרסומים באתר](#)).
- צוות האגודה פיתח [תוכנית חינוכית לקידום מעורבות אזרחית](#) עבור מינהל חברה ונוער במחוז דרום של משרד החינוך. התוכנית כוללת הקניית ידע בתחום זכויות האדם והצעה לאופני פעולה אזרחיים להגנה על זכויות ולקידומן. לתוכנית נחשפו כל בעלי התפקידים (מפקחים ומדריכים, רכזים יישוביים, רכזים בית ספריים, רכזים חברתיים), והחלה עבודה בחדרי מורים באזור הדרום בתחום.
- בעקבות החלטת משרד החינוך להרחיב את בחינת הבגרות באזרחות נוצר קשר בין האגודה לבין המפקחת על לימודי האזרחות במשרד החינוך. מחלקת החינוך העבירה חומרים למורי האזרחות המשתלמים לקראת העברת התוכנית המורחבת, והנחתה חלק משמעותי מהמפגשים בהשתלמויות האזוריות של מורים לאזרחות.

חינוך לזכויות האדם במערכת החינוך הערבי

- הפעילות החינוכית בבתי ספר ערביים כללה השנה [השתלמויות והרצאות](#) בבתי ספר ומרכזי פסג"ה (פיתוח סגלי הוראה), בכל רחבי הארץ, כולל שני בתי ספר בדואים מהנגב.

צילום: יואב לף

- פרויקט "ילדים מציירים זכויות אדם" התקיים זו השנה השישית ב-15 בתי ספר. באותם בתי ספר התקיימה לקראת שבוע זכויות האדם עבודה חינוכית עם המורים והתלמידים, והשבוע צוין בפעילויות מיוחדות לתלמידים ולהורים. שיאו של הפרויקט היה באירוע חגיגי ומרשים של פתיחת תערוכת

ציורי הילדים, שהתקיים בטמרה בהשתתפות כ-300 בני אדם מכל רחבי הארץ. במהלך שנת הלימודים תשס"ח נדדה התערוכה בין בתי ספר שונים בארץ.

• בחודש יוני 2008 קיימה האגודה, בשיתוף עם מרכז דראסאת ובית הספר היסודי אי בעילוט, **יום עיון למורים בנושא "חינוך לזכויות אדם בחברה הערבית"**. הרצו ד"ר מארי תותרי, ראש החוג לאזרחות במכללת אורנים, הסופר סלמאן נאטור ומר נביה אבו סאלח. המורים השתתפו בדיון שבו הועלו דילמות ובעיות הקשורות לחינוך לזכויות אדם בחברה הערבית בכלל, ובבתי ספר בפרט. פעילות זו פתחה סדרת ימי עיון שמתוכננים בשנת הלימודים הקרובה, לציון 60 שנה להכרזה האוניברסלית בדבר זכויות האדם.

חינוך לזכויות האדם בכוחות הביטחון

בשירות בתי הסוהר: קיימנו **סדנאות** רבות במהלך השתלמויות שעוברים הסוהרים (הקרויות "פעילות"). הסדנאות עסקו במגוון רחב של נושאים הנוגעים ישירות לעבודתם של הסוהרים, כגון זכויות אסירים וזכויות ילדים. **השתלמות לסגל הבכיר** בכלא אשל, שהסתיימה בשלהי שנת 2007, התקבלה בשביעות רצון רבה. האגודה החלה להפעיל **השתלמות חדשה** לצוותים של כל בתי הכלא (תשעה במספר) שבהם מוחזקים אסירים ביטחוניים. ההשתלמות מתייחסת לסוגיות ולדילמות המיוחדות שעמן מתמודדים הסוהרים ושאר אנשי הצוות, ושנובעות מאופיה המיוחד של אוכלוסיית האסירים.

סדנא במשמר הגבול.
צילום: יואב לפ

במשמר הגבול: המשכנו לקיים **סדנאות חד-יומיות** בקורס מכי"ם ובקורס קצינים בחיל. ערכנו פגישות רבות עם צוות החינוך של החיל, כחלק מהתערבות מתמשכת של האגודה **בעיצוב הפעילות החינוכית במג"ב**. בין השאר, העניק צוות האגודה לצוות החינוך של החיל ייעוץ בתחומים של זכויות אדם ודמוקרטיה ובנוגע לכתירת מסמכים חינוכיים ותוכניות חינוכיות.

במשטרה: נמשכו **הסדנאות** החד-יומיות לכל השוטרים המגויסים, במהלך קורס השיטור הבסיסי בשפרעם. נערכו מספר סדנאות חד-יומיות לשוטרי מנהלת ההגירה במסגרת קורס שאותו עוברים השוטרים. החל פרויקט חדש - **השתלמות לסגל הבכיר** של בית הספר לשוטרים, שמטרתה ליצור מחויבות לזכויות אדם בקרב הסגל, כך שנושא זכויות האדם יוטמע בכל תחומי ההכשרה בבית הספר.

חינוך לזכויות האדם בתחום הקהילה

• התקיימו **סדנאות** בקורסים שונים בבית הספר המרכזי להכשרת עובדים בשירותים החברתיים. בין המשתתפות/ים היו עובדות/ים סוציאליים קהילתיים, עובדות/ים שכונתיות, מדריכים ומטפלים בדרי רחוב, בקשישים ועוד.

- התקיימה הכשרה בת שמונה מפגשים **לקבוצת פעילים** בשכונת שפירא בתל-אביב, בשותפות עם עמותת פרדס. המפגשים עסקו בזכויות האדם וברלוונטיות שלהן לפעילות בשכונה.

- בהמשך לתוכנית **"מחלקה מקדמת זכויות"**, שהופעלה בשנה שעברה לראשונה במשותף לעובדות/ים קהילתיות/ים יהודים וערבים בזכרון יעקב ובפוריידיס, העברנו השנה הכשרה למתנדבים ולמתנדבות המסייעים לעובדי מחלקת הרווחה בזכרון יעקב. ההכשרה, בת ארבעה מפגשים, עסקה ביחסי עוזר-נעזר בראי זכויות האדם ובדילמות הקשורות לזכויות אדם, שמזמנת להם פעילותם ההתנדבותית.

- האגודה השיקה **פרויקט לקהלי יעד צעירים** – תנועות נוער, סטודנטים וכדומה, מתוך כוונה לחשוף את מנהיגי המחר לשפת זכויות האדם ולעודד אותם לקדם זכויות אדם בקהילותיהם. בין השאר התקיימה בשנה החולפת סדרה בת שמונה מפגשים בנושא זכויות אדם לחברי גרעין הנח"ל העושה את פרק המשימה שלו במסגרת הישיבה החילונית "ביני"ה" בתל-אביב. במפגשים למדו בני ובנות הגרעין לקשר את שיח זכויות האדם לחוויות שהם חווים בפעילותם הקהילתית בשכונות דרום תל-אביב. החל שיתוף פעולה עם תנועת הנוער "הצופים" (בין השאר פורסמו חומרים של האגודה באתר האינטרנט של התנועה) ועם תנועות נוער נוספות.

צוות, הנהלה ומתנדבים

נשיא האגודה: סמי מיכאל

הנהלה: עו"ד דורי ספיבק (יו"ר), ד"ר האלה אספניולי, ניצן הורביץ, ד"ר עאדל מנאע, ענת סרגוסטי, עו"ד יפעת עובדיה, עו"ד דורי פינטו, בני פרל, עו"ד עמרי קאופמן, שרה קרמר, ורה ריידר (עד 6/08), אורנה שם טוב, עו"ד גלעד שר.

ועדת ביקורת: ג'רמי בנימין, יואב בר, אבי ברג (עד 5/08), עו"ד ישי שניידור, עו"ד חן תירוש (עד 5/08).

צוות:

מטה

חגי אלעד - מנכ"ל

עו"ד רחל בנוימן – מנכ"לית (עד 6/08)
נעמה ידגר - מנהלת אדמיניסטרטיבית
ויקטור לדרפרב - מנהל כספים

מחלקת פיתוח משאבים ופעילות בין-לאומית

גילה אורקין - מנהלת
מלאני טקפמן - רכזת תקשורת חוץ ופיתוח משאבים

המחלקה המשפטית

עו"ד דנה אלכסנדר - מנהלת
עו"ד דן יקיר - היועץ המשפטי
סלימאן אבו זאיד - רכז שטח, הכפרים הבלתי-מוכרים (עד 3/08)
עו"ד שרון אברהם-ויס - זכויות חברתיות
עו"ד סוניה בולוס - זכויות נשים
חילוד בדווי - תחקירנית שטח, גדר ההפרדה (עד 9/07)
אירית בלאס - מתמחה (עד 2/08)
עו"ד עאוני בנא - שוויון זכויות לאוכלוסיה הערבית
עו"ד גיל גן-מור - זכויות חברתיות, הזכות לדור
עו"ד נסראת דקואר - זכויות האדם בשטחים הכבושים
עו"ד תאופיק טיבי - שוויון זכויות לאוכלוסיה הערבית
עו"ד לימור יהודה - זכויות האדם בשטחים הכבושים
אסף כהן - מתמחה
עו"ד לילה מרגלית - זכויות בהליך הפלילי
עו"ד טלי ניר - פרויקט ירושלים המזרחית - שירותים ותשתיות
חסיב נשאשיבי - רכז שטח, פרויקט ירושלים המזרחית - שירותים ותשתיות
פיראס עלמי - רכז פניות ציבור - זכויות האדם בשטחים הכבושים
מוהנד ענאטי - רכז שטח, פרויקט ירושלים המזרחית - שירותים ותשתיות (עד 12/07)
עו"ד אבנר פינצ'וק - פרטיות, חופש הביטוי
עו"ד מיכל פינצ'וק - הפרטה
עו"ד עודד פלר - הגירה, אזרחות ותושבות
עו"ד באנה שגרי-בדארנה - זכויות התושבים בכפרים הבלתי-מוכרים (עד 6/08)
יותם שלמה - מתמחה

מיטל שרון – מתמחה (עד 2/08)

מחלקת חינוך

שרף חסאן - מנהל (מ-7/08); רכז חינוך ערבי (עד 6/08)
דובית אטר - מנהלת (עד 6/08)
לילך בר - רכזת פעילות בתחום הקהילה
נועה זנדבנק רהט - רכזת חינוך עברי
נידאא ח'לילייה-ח'טיב - רכזת חינוך ערבי
שלומי סרגוסי - רכז חינוך עברי
עודד ציפורי - רכז פעילות בכוחות הביטחון
איתן רייך – רכז חינוך עברי (עד 4/08)

המחלקה לפעילות ציבורית ולהסברה

מרים לידור - מנהלת
רמי אדוט - רכז פניות הציבור, ירושלים
חגית אדיב – רכזת פיתוח משאבים ציבוריים (עד 4/08)
יואב אפטוביצר – רכז פניות הציבור, ירושלים (עד 11/07)
עו"ד דבי גילד חיו - רכזת קידום מדיניות
טל דהן - מנהלת מרכז המידע
אלאא יוסף - רכזת פעילות ותקשורת באוכלוסיה הערבית
יואב לפ – דובר (עד 9/07)
נרית מוסקוביץ - דוברת
הדר נמיר - מנהלת פניות הציבור הארצית
אליף סבאג - רכז פניות הציבור, חיפה
סמדר סרנה - רכזת גיוס משאבים כלכליים בישראל
אהוד עוזיאל - רכז סדנאות בתוכנית המשפט ההומניטרי הבין-לאומי
רונית פיסו - מנהלת תוכנית המשפט ההומניטרי הבין-לאומי
סלעית קולר – רכזת פניות הציבור, תל אביב (עד 8/07)
ולדיק קרסקין - רכז פעילות ותקשורת באוכלוסיה הרוסית

צוות מינהלי

שרית אליה - מזכירות, ירושלים
אורי אלכסנדר - רכז מחשב
מהא חסון אבו עאסי - מזכירות, חיפה
עפרה טלקר - מזכירות, תל-אביב

מנחות/ים :

מוניר אבו-עראר, אורנה אטלס, מיכל אילן, חגי בר, שלי הופמן, שרה הלפרין, לובנא זחלאווי-חאמד, מרות חורי, ד"ר נעמי יוספסברג, עבד כנאענה, אבי מנקס, טלי מרקוס, סלמאן נאסר, נביל סמור, עו"ד תמי קצביאן, אדוה רודוגובסקי, רתם רוזנברג, שרון רזון.

מתנדבות/ים :

שיפאא אבוגיבל, מגי אבו יונס, רויטל אברהמי, רואן אגבארייה, ענת אדלשטיין (במסגרת קורס באוניברסיטה העברית), עו"ד רימא איוב, עו"ד מוטי ארד, Laura Best, Lili Birnbaum, יעל בן יהודה, נחום בן משה (במסגרת קורס באוניברסיטה העברית), רועי בן משה (הכשרה מעשית במסגרת תוכנית שתי"ל), צפורה בנאי, Amanda Baskin, עו"ד הילה גולדברג, דבי גולן, חיה גלאי, אריאלה גרוס-רופא, סלאם דיאב, חדווה היר, Romina Walloch, חווה זיינפלד, טלי חזן (הכשרה מעשית במסגרת תוכנית שתי"ל), עינת חי, רוני חסיס, עו"ד מיכאל טירר, עו"ד אופיר טל, יפה יהודאי, זהבה להבי, אורנה לנדמן, שולה לרר, מירב מאירי, נעמי מייזל, יהודית מרקס, Etan Newman, הילה ניר, אולגה סטטלנד, נינה סלבסט, רמי ספקטור, הראל עמית, Trillia Fidei-Bagwell, עו"ד אדם פיש, אסף פלד, Shira Kieval, אתי קני, לי קפון, דוד שמגר, מאירה שר, אברהם ששון.